

Magyarország bölcsője

Agócs Istvánnal, a Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés elnökével beszélget Németh Petra

A XXXII. Országos Honismereti Akadémia idén Komárom-Esztergom megyében, benne Esztergom városában kerül megrendezésre. Ez alkalomból beszélgettünk Agócs Istvánnal, a megyegyűlés elnökével, aki jelenleg a közép-dunántúli régió soros elnöke is.

Komárom-Esztergom megye Magyarország legkisebb megyéje, ám mégis meghatározó szerepet tölt be az ország életében. Megkérem az elnök urat, mutassa be a térséget néhány konkrét adattal.

Előljáróban köszöntöm a XXXII. Országos Honismereti Akadémia résztvevőit. Igen nagy jelentőségűnek és fontosnak tartom, hogy ennek a rangos szakmai rendezvénynek idén megyénk adhat otthont. Igaz ugyan, hogy Komárom-Esztergom Magyarország legkisebb alapterületű megyéje, mégis Pest megye után a második legsűrűbben lakott térség. Mint azt bizonyára mindenki tudja, Komárom-Esztergom megye Magyarország nyugati felében, a Dunántúl északi részén terül el. Határmegye, hiszen északról a szlovákiai Nyitra megye, keleten Pest, délen Fejér és Veszprém, nyugaton Győr-Moson-Sopron megye határolja. Területe mintegy 2251 négyzetkilométer, amelyen megközelítőleg 323 ezren élnek. Megyeszékhelye Tatabánya, városai Dorog, Esztergom, Kisbér, Komárom, Nyergesújfalu, Oroszlány, Tata és Bábolna.

Bárhonnan is induljunk, könnyen eljutunk a megyébe. A M1-es autópálya ugyanis átszeli a megyét, illetve az 1-es számú út és vasúti fővonal is itt keresztül halad rajta. Nagyon fontos a térség életében a megye- és egyben országhatárt is jelentő Duna, illetve az ezen áthaladó hidak. A komáromi vasúti és közúti hídon át Szlovákia felé jelentős az átmenő forgalom. A szintén Szlovákiával folytatott közúti személyforgalom megkönyvítését szolgálja az Esztergomot és Párkányt összekötő 2002-ben újjáépített Mária Valéria-híd is. A megyében számtalan kisebb-nagyobb pihenésre, szórakozásra alkalmas tó is található, amelyek közül legnagyobb a tatai Öreg-tó.

Az elmúlt évtizedek, évszázadok alatt többször változott a megye területe és ezzel együtt elnevezése is.

A mai Komárom-Esztergom megye területe évszázadokig két – Szent István által alapított – történeti vármegyéhez: Komárom, valamint Esztergom vármegyéhez tartozott. A történelem során azonban többször változott közigazgatásilag és elnevezésében is. II. József közigazgatási reformja során egyesítették először Komárom és Esztergom vármegyét. A király halála után 1790-ben visszaállították az eredeti állapotot ami akkor területileg még más részeket is magába foglalt. Fényes Elek vármegyei leírásában azt írja Komárom vármegyéről 1848-ban: „...egy szabad királyi városra és négy járásra oszlik, úgymint csallóközi, udvardi, gesztesi és tatai járás. E közül két utóbbi a Duna jobb partján, a másik kettő pedig bal partján foglal helyet.” Esztergom vármegyében a XIX. század végén 48 község volt, amelyek két járáshoz – az esztergomihoz és a párkányihoz – tartoztak.

Az első világháborút követően mind Esztergom, mind Komárom vármegye északi, a Duna túlsópartjára eső területeit Csehszlovákiához csatolták. Magyarország részeként csupán a korábbi Komárom vármegye két járása, a korábbi Esztergom vármegyének 22 települése (az esztergomi járás) maradt meg. 1923-ban a csonka vármegyéket egyesítő törvény nyomán Esztergom székhellyel létrehozták a közigazgatásilag egyelőre egyesített Komárom-Esztergom vármegyét.

1938-ban, az első bécsi döntés után külön-külön alakult újjá Esztergom és Komárom vármegye. Utóbbi területe megnőtt és már nem négy, hanem hat járást foglalt magában (a duna-szerdahelyit, a gesztesit, a komáromit, az ógyallait, a somorjait és a tatait), Esztergom vármegyéhez pedig visszacsatolták a párkányi járást. 1945-ben, a második világháborút követően ismét egyesítették a két, újra töredékessé vált megyét Komárom-Esztergom Vármegye néven három járással – az esztergomiival, a gesztesivel és a tataival. Az elmúlt évtizedek alatt tehát igen sokszor változott a megye, a megyék területe és elnevezése is. Végül 1950-ben – kilenc Veszprém és Fejér megyei község hozzácsatolásával a két megyét – Komárom megye néven Tatabánya székhellyel szervezték újjá. Mai – a történeti vármegyékre is emlékeztető – nevét 1990-ben nyerte vissza.

Ha jól tudom még az 1990-es években is volt olyan település, amely ezt a megyét választotta, illetve el kívánt szakadni tőle.

Így van. A kilencvenes években, amikor felerősödtek a települések önállóodási törekvései, Szárliiget település úgy döntött, hogy elválik Fejér megyétől és csatlakozott Komárom-Esztergom megyéhez. Ez 1999-ben volt. Dömös község Pest megyéhez való csatlakozási szándékát viszont a lakosság többsége nem támogatta.

A kettőség nemcsak a megye mai elnevezésében, de címerében is él.

Megyénk hivatalos jelképében ma a két vármegye egyszerűsített címeri szerepelnek egymás mellett. Bal oldalon a Komárom vármegyére utaló címerpajzs található, amelynek arany mezejében páncélos lovas küzd egy fekete medvével. Éppen az elmúlt év végén vizsgálta meg jelenlegi és a múltbeli címereket a levéltárunk, mert az utóbbi tíz évben – valószínűleg a más-más nyomdai elkészítések miatt – a mai címer a vármegyeihez képest kissé eltorzult színeiben és néhány elemében (pl. a medve inkább kutyának tetszik és már nem fekete). Szeretnénk ezt hamarosan rendeletben pontosítani, mert így ahány felhasználás, annyi ábrázolás. Az Esztergom vármegyére utaló címerpajzs ezüst mezejében violaszínű palástban Szent Adalbert püspök és vértanú ül, jobbában három ezüst lándzsát, baljában pedig pásztorbotot tartva.

A megyét Magyarország bölcsőjének is nevezik. Történelmi jelentőségéről és annak fennmaradt emlékeiről, ha bővebben szólna.

A megye területe már a rómaiak korában is lakott volt, akkor nevezetes helyek a mostani Ács (Ad statuas), Ószőny (Brigetio), Füzítő (Azoa), Tata (Ad Lacum felicem) és Környe (Quirinum) területén voltak. A VI–X. században avarok éltek ezen a területen, de a honfoglalásnak is nyomai vannak a térségünkben, de az előember emlékei is megtalálhatók, hiszen a vértesszőlősi „Samu” lelete a megye egyedülálló régészeti értéke. A Dunántúlt a honfoglalást követő években szállta meg a magyarság, Réthel, Ilmár és Thege vezérek osztoztak e területen. Nem véletlenül nevezhetjük térségünket Magyarország bölcsőjének, hiszen államalapító Szent István királyunk Esztergomban született 973-ban, az ezredik év karácsonyán pedig itt koronázták királlyá. Esztergom háromszáz éven át volt királyi székhely.

A történelemnek megannyi emléke maradt ránk, Komárom-Esztergom megye kulturális öröksége gazdag és sokszínű. Ezt tárja elénk az a jónéhány csodálatos eredeti emlék, kiállítóhely és múzeum, ami térségünkben megtalálható. Sajnos mindet felsorolni itt nem lehet, de kiemelnék néhányat. A megye látnivalói közül elsőrangú a műemlékekben gazdag Esztergom, az ezeréves királyi város: Magyarország legnagyobb temploma a Bazilika; a közelmúltban helyreállított Vármúzeum, azaz a királyi vár, amely nemcsak imponáns látnivaló, de állandó kiállítással is várják a látogatókat. A Főszékesegyházi Kincstár egyházművészeti tárlata mellett egyedülálló a Keresztény Múzeum képző- és iparművészeti gyűjteménye. A nyolcvanas évektől működő Vízügyi Múzeum a Duna vízgyűjtő rendszerét mutatja be nagyon szemléletesen; végül megemlíteném még a megyei fenntartású Balassa Múzeumot és a Babits Emlékházat, melynek megismerése szintén szép élmény. Közlekedési jelentőségén túl szintén megkapó a Mária Valéria-híd, és a hídról elénk táruló város látványa. Tatán a csodaszép tavak és azok környezete ejt ámulatba: az Öreg-tó partján fekvő, XIV. században épült vár, benne a Kuny Domokos Múzeum tárlata, mellette a Német Nemzetiségi Múzeum helytörténeti kiállítása. Komáromban a Monostori erőd önmagában is pazar látvány, ezt kiegészítve az év folyamán számtalan programmal is várják az odalátogatókat. Tatabányán az egyedülálló Ipari Skanzen a valaha itt élt bányászok és ipari munkások életkörülményeit mutatja be valóságghűen. Oroszlánból kiérve juthatunk el Majkra a kamalduli remeteség kolostorának imponáns épületegyütteséhez. Bábolna a lótenyésztés fellegvára. Angol és arab telivereket tenyésztnek a híres ménésbirtokon, melynek kiemelkedő látnivalója a műemlék jellegű Szapáry-kastély. Kisbér szintén a lovashagyományiaról híres, kedvelt a lovassport művelői körében.

A helytörténeti, honismereti munkát mennyiben érzi magáénak a megye önkormányzata?

A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Levéltára jelentős iratanyagot őriz, amely az ott dolgozó szakemberek áldozatos munkájának köszönhetően méltó gondozás alatt áll. A József Attila Megyei Könyvtár szintén rendelkezik helytörténeti gyűjteménnyel, amely a látogatók számára is hozzáférhető. A megyei múzeumi szervezet éppen az elmúlt év végén került átszervezésre és készítettünk egy intézkedési tervet, amellyel a történelmi emlékek, tárgyak méltó megőrzése a célunk. 1988-ban látott napvilágot a LIMES Tudományos Szemle az önkormányzat gondozásában, amely időről időre tematikus számokkal gazdagítja a helytörténeti kiadványok sorát. Nagy sikere volt például a millennium alkalmából kiadott Esztergommal és a kereszténységgel kapcsolatban számnak. A szemlét jelenleg a Kultsár István Alapítvány jelenteti meg önkormányzati támogatással. A honismereti, helytörténeti műhelyeket, rendezvé-

nyeket, tudományos konferenciákat, valamint e tárgykörben született kiadványok megjelenését évek óta pártfoglalja az önkormányzat.

Napjaink területfejlesztésében egyre gyakrabban halljuk a kistérségek, régiók szerinti szerveződést. A megyét hogyan érinti ez a folyamat?

Mint tudjuk a KSH éppen tíz évvel ezelőtt alakította ki az ország tervezési-statisztikai kistérségeit. Ekkor hat megyei kistérség jött létre, amelyek száma az egyik kistérség szétválása nyomán 1997-ben léte emelkedett. A megye 76 települését dorogi, esztergomi, kisbéri, komáromi, oroszlányi, tatai, és tatabányai kistérségre osztották.

Komárom-Esztergom megye Fejér és Veszprém megyével együtt a közép-dunántúli statisztikai régióhoz tartozik. Emellett azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni a határon átnyúló kapcsolatainkat, sem a területfejlesztés, sem a gazdasági, sem a kulturális együttműködés szempontjából. A korábbi évszázadokban társadalmi és gazdasági egységet alkotó térség kapcsolódhatott újra össze 1999-ben, amikor megalakult a Vág-Duna-Ípoly Eurorégió: Komárom-Esztergom és Pest megyét, valamint a szlovákiai Nyitra Kerületet magában foglalva. Ehhez még ugyanebben az évben csatlakozott Fejér és Veszprém megye is. Ezt követően több hivatalos, országhatáron átnyúló kapcsolat jött létre térségek és települések között is, úgymint az Ister-Granum Eurorégió, vagy a Duna Eurorégió. Éppen az elmúlt év novemberében pedig szintén egy évtizedek óta tartó informális együttműködést tettünk hivatalossá, amikor novemberben Nyitra megye elnökével testvérmegyei megállapodást írtunk alá.

Gyakran hallani, hogy Komárom-Esztergom megye a legdinamikusabban fejlődő térség az országban. Hogyan jellemezné röviden a megye gazdasági életét?

A mezőgazdasági területén belül elsősorban a sertés- és a baromfityenyésztés jelentős. A szántó területeken – amelyek a mezőgazdasági földterület körülbelül felét teszik ki – elsősorban búzát, kukoricát, cukorrépát termesztenek, de sokan foglalkoznak zöldség-, szőlő- és gyümölcsstermesztéssel is. Azt hiszem nem kell bemutatnom senki előtt az ászár-neszmélyi borvidéket. Gazdasági szempontból vezető iparágnak a gép- és az élelmiszeripart nevezném. A megye ipara korábban a Vértes hegység barnaszén- és bauxitkincsére települt, azonban az elmúlt években a gazdasági élet jelentős szerkezeti változáson ment keresztül. Jelenleg kilenc ipari park található a megyében, bennük több száz különféle gazdasági szakirányú és nemzetiségű céggel. Jelentős ipari központként említeném Tatabányát, ahol az elektronikai ipar, a gépgyártás, élelmiszeripar mellett a gazdasági élet széles palettájáról vannak jelen cégek; ugyanígy Esztergomot, amelynek gépkocsigyártása, autóiipari beszállító ipara igen jelentős. Oroszlányban az energetikai és a gépipar, Komáromban az elektronikai és a malomipar, Látatlanon a papírgyártás és a cementgyártás az ipari élet szegmensei. Nem elhanyagolható ugyanakkor Bábolna mezőgazdasági jelentősége, Gyermely élelmiszeripara, Nyergesújfalu vegyipara, építőanyag-ipara, valamint Dorog vegyi, elektronikai és gépipara.

Befejezésül a megye nemzetiségi összetételéről váltunk pár szót.

Komárom-Esztergom megyét évszázadok óta fennálló kulturális sokszínűség jellemzi. A lakosság több mint tíz százaléka vallja magát valamely nemzeti, illetve etnikai kisebbséghez tartozónak, ápolja hagyományait, őrzi szokásait és kultúráját. A megye önkormányzata e sokszínűség fenntartását, támogatását tűzte maga elé. Kötelességünknek érezzük, hogy együttműködve a kisebbségek választott helyi testületeivel, megyei szövetségeivel, civil szervezeteivel a magunk szerény eszközeivel is segítsük a velünk élő nemzetiségek azonosságtudatának erősítését, az erre irányuló tevékenységek szervezését. Ugyanakkor kezdeményező szerepet vállalunk a nemzetiségek egymás közötti – interetnikus – kapcsolatainak erősítésében, valamint a többségi nemzet és a kisebbség harmonikus együttélésének megteremtésében is úgy, hogy fórumokat teremtünk egymás jobb megismerésére. A 2002-es önkormányzati választásokon egyébként a megyében hét nemzetiség alakított kisebbségi önkormányzatot: cigányok, görögök, lengyelek, németek, örmények, szlovákok, ukránok. Úgy gondolom, hogy e kis megyében, közösen élünk a kisebbségekkel, és az „egymást megbecsülve élés” egyik legfontosabb támpontja, hogy ismerjük egymást, önmagunk és a másik nemzetiséghez tartozók sajátos kultúráját, történelmét, értékeit, problémáit. Éppen ezért Komárom-Esztergom megyében 1976 óta kétfévente rendezük meg a megye hagyományörző nemzetiségi együtteseinek találkozóját. E gesztus a többségi nemzet figyelmességét, nyitottságát, a másság megbecsülését, az együttélés mindannyiunk által áhított erősítését segíti a közös hazában, jelesül Komárom-Esztergom megyében. Ezzel is tudatosítani kívánjuk, hogy a megye soknyelvűsége olyan érték, amelyet megőrizni kötelességünk, amely megtartó erőt, ugyanakkor utakat, hidakat jelent Európa többi népéhez, nemzetéhez. S ez ma, az Európai Unióba történő belépésünkkel követendő gyakorlat lehet.